

УДК 821.161.2'04(092)

DOI 10.31654/2520-6966-2024-25F-111-29-38

Самойленко Г. В.

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови, літератури, культурології та журналістики
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
g.vas.sam@gmail.com
orcid: 0000-0001-5017-6993

Михайло Коцюбинський про увіковічення пам'яті Пантелеймона Куліша

У статті на конкретному літературознавчому матеріалі вперше розкрито вищезазначена тема. Автор дослідження звертає увагу на ставлення Михайла Коцюбинського до постаті Пантелеймона Куліша, а також на його публікацію у зв'язку з річницею смерті письменника у житомирській газеті «Волинь», яка має методологічний характер, бо письменник відносить автора «Чорної ради» до плеяди видатних українських художників слова, що «визначався сильним і гнучким розумом, маючи крупний і незалежний талант». Найважливішою думкою цієї статті є твердження М. Коцюбинського про українськість Пантелеймона Куліша, яка знайшла свій відбиток у великому творчому доробку письменника, тобто у його опублікованих працях, пов'язаних з усною народною творчістю і прославленням героїчної боротьби українського народу з різними ворогами, а також у перекладові Біблії рідною мовою.

Крім статті, опублікованій у газеті «Волинь», М. Коцюбинський підготував також збірник літературних творів відомих українських письменників, присвячений Пантелеймону Кулішу. У процесі його укладання Михайло Коцюбинський вказав на зв'язки багатьох українських художників слова з творчістю автора «Чорної Ради», близькість його поглядів на тогочасне життя народу, відповідність їхніх цінностей ідеалу, якого дотримувався Пантелеймон Олександрович. Ці дві праці Михайла Коцюбинського відіграли велику роль в увіковіченні пам'яті Пантелеймона Куліша як видатного діяча культури на всій території Східної та Західної України.

Ключові слова: М. Коцюбинський, П. Куліш, видатний український митець, українськість творчості, увіковічення пам'яті, збірник «Дубове листя».

Кінець XIX – початок XX ст. був одним із яскравих періодів громадського та культурного життя Чернігова, з яким пов'язані життєві долі видатних членів «Громади», зокрема Іллі Людвиговича Шрага (1847–1919), майбутнього депутата 1-ї Державної Думи, активного представника чернігівського українства, найбільш популярного і відомого не лише у місті, а й за межами Чернігівщини. До чернігівської

громади входили понад 20 відомих представників інтелігенції, серед письменники Б. Грінченко, В. Самійленко, Г. Коваленко та інші, а також активні громадські діячки С. Русова, В. Дейша, М. Загірня, Т. Шкуркіна-Левицька та інші. У 1895 р. активний діяч Василь Андрієвський після спільної праці в Молдові, пов'язаної з боротьбою з філоксерією, запросив на проживання до Чернігова молодого письменника й товариша по праці Михайла Коцюбинського. Саме тут і відбулося знайомство Віри Устимівни Дейші, активної діячки, яка уже сиділа у в'язниці за розповсюдження нелегальної літератури, і молодого літератора М. Коцюбинського, які згодом одружилися. На жаль, влаштуватися на роботу Михайлу Михайловичу в Чернігові відразу не вдалося, і він змушений був спочатку працювати в Криму і боротися з шкідниками винограду, а потім переїхати до Житомира і працювати в газеті «Волинь» (1897–1898) і добиватися переведення його до Чернігова, що й сталося у 1898 р.

У 1894 р. перед появою М. Коцюбинського у Чернігові приїхав до міста педагог і письменник Борис Грінченко разом зі своєю дружиною Марією Загірною та дочкою Настею, у майбутньому молодого письменницею.

Переїзд М. Коцюбинського до Чернігова і об'єднання зі своєю сім'єю дало йому можливість творчої роботи і співпраці з Б. Грінченком по увіковіченню пам'яті видатних письменників – Пантелеймона Куліша та його дружини, письменниці Ганни Барвінок, які проживали на Чернігівщині на хуторі Мотронівка біля села Оленівка.

Уперше згадує М. Коцюбинський про П. Куліша у лютому 1898 р., коли він працював в житомирській газеті «Волинь». Михайло Михайлович згадав про пам'ятну дату письменника Пантелеймона Куліша у листі до своєї дружини Віри Устимівни Дейші-Коцюбинської, сповіщаючи: «маю багато роботи, межі іншим мушу сьогодні написати замітку про Куліша для «Волині», бо 2 лютого роковини його смерті. Горе моє, що я лиш нині згадав про це і не маю під рукою жодних матеріалів для біографії, через що замітка вийде куцою, неповною. Коли б був загадав раніше, був би написав до тебе, а ти б вислала мені потрібні матеріали. Ну вже як буде, так буде, нічого не вдію» [1].

У цьому ж числі «Волині» була розміщена і стаття Бориса Грінченка, яку замовив для газети М. Коцюбинський, і в листі до дружини Віри Устимівни оцінив її позитивно: «Стаття нічого, цікава. Я дуже радий, що мені вдалося відстояти її, бо редактор вчора був проти неї і не хотів навіть друкувати, хоч спершу й обіцяв дати до друку» [2].

Те, що чернігівські діячі культури М. Коцюбинський і Б. Грінченко не оминули згадати в газеті «Волинь» річницю смерті П. Куліша, який

провів значну частину свого життя і особливо в останній період на Сіверщині, де й помер та був похований на хуторі Мотронівка, – це показово і похвально.

М. Коцюбинський у листі до дружини 5 (18) лютого 1898 р. з Житомира з задоволенням сповіщав: «Знаєш, Вірунечко, мою замітку про Куліша передрукували одеські і другі газети без всякої зміни. То добре, бо все-таки шириться відомість про нашу літературу. Коли б у мене було більш вільного часу, я дав би цілий ряд етюдів літературних характеристик з нашої літератури. Очевидячки, це цікавить південні газети, а разом з тим і публіку». [3].

У своїй статті Михайло Коцюбинський перш за все підкреслив, що Пантелеймон Куліш – це один із найвидатніших українських письменників, який відзначався сильним і гнучким розумом, широким і незалежним поглядом, маючи крупний талант поета і белетриста. Усе це дало право «цьому останньому із могікан» блискучої плеяди українських письменників 40-80-х років на почесне місце в українській літературі.

Виділивши ці знакові риси таланту П. Куліша, М. Коцюбинський зазначив, що це був талант, який вийшов із сім'ї старого козацького роду і був вихований у традиціях свободолюбивої Вітчизни, а тому все своє життя залишався вірним своєму народові, попри зміну своїх поглядів на минуле України і до глибокої старості, до останніх днів життя не випускав із своїх рук українського пера. У цій вступній частині своєї статті М. Коцюбинський виділив у житті й творчості П. Куліша українську лінію мислення, яка уже у 23-літнього юнака розпочала самостійно утверджуватися в його літературній діяльності, пов'язаної з написанням повісті з малоросійського побуту «Михайло Чернишенко». І протягом 50 років, підкреслював М. Коцюбинський, ця лінія українськості не зникала, а продовжувала проявлятися і в інших творах, написаних українською мовою, як оригінальних поетичних, прозових, так і перекладних.

І далі автор біографічної статті досить великим абзацом переліковує основні твори П. Куліша, починаючи цей лік з найголовніших, саме українознавчого спрямування: роману «Чорна рада» та історичної хроніки «Хмельниччина», повістей «Дівоче серце», «Орися», поетичних збірників та поем – «Досвітки», «Хуторна поезія», «Крашанка», «Дзвін». Не оминув М. Коцюбинський і важливий шматок роботи письменника, який був пов'язаний з написанням історичних праць та видання етнографічних збірників, які були присвячені славі боротьбі українського народу проти зовнішніх ворогів.

Особливе місце приділено збірнику «Записки о Южной Руси», у якому зібрані відомі україномовні думи та пісні, а також розповіді про

українських бандуристів, які в цілому принесли П. Кулішу і його праці всенародну славу.

Не обійшов М. Коцюбинський і важливу перекладацьку діяльність митця, яка була пов'язана з перекладами українською мовою творів видатних зарубіжних письменників, зокрема п'єс В. Шекспіра, а також поем Д. Байрона, Біблії. Остання, здійснена разом з професором Празького університету Іваном Пулюєм, у Східній Україні довгий час була заборонена російською церквою до вжитку.

Творча діяльність П. Куліша, як свідчить дописувач газети, відзначалася й великою організаційною журналістською роботою, зокрема виданням збірників «Основа», альманаха «Хата», творів М. Гоголя та вперше написаного життєпису автора «Тараса Бульби» та «Мертвих душ», а також Т. Шевченка, І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, 7-томника історичної монографії «История воссоединения Руси» тощо.

«Якщо ми згадаємо ці роботи, – наголошував автор цієї газетної публікації, – то далеко не все перераховане було залишене нам плодovitим письменником» [4].

Особливу увагу М. Коцюбинський приділяв мові П. Куліша, називаючи її «блискучою і сильною». І це було так у дійсності, вона була показовою в українській літературі того часу.

У зв'язку з тим, що газетна стаття адресована масовому читачеві, то М. Коцюбинський називає й деякі праці про життя й творчість письменника, хоча й застерігає, що оцінити літературно-громадську діяльність П. Куліша, такої видатної та незвичайної особистості, яка активно діяла протягом 50 років, важко. І М. Коцюбинський називає лише дві значні праці українських дослідників: проф. О. Огоновського, яка видана у Львові, та проф. Петрова, які мають історіографічний характер, а доробок письменника подається в загальному контексті творчості українських художників слова.

М. Коцюбинський звертає увагу ще на одну важливу деталь життя письменника-працелюба: проживаючи в глушині на хуторі Мотронівка разом зі своєю дружиною Олександрою Михайлівною, відомою українською письменницею Ганною Барвінок, займаючись господарством у своїй садибі, він зумів наповнити це життя високими ідеалами. «Живопис, музика, наука, поезія, і релігія, – наводить М. Коцюбинський слова П. Куліша, – ось органи примирення нашого з громадським і антигромадським життям. Саме тепер у нашій душі вселилася гармонія Біблії, яку перекладаю на оригінальнішу із усіх слов'янських мов ... Праця над словом надає мені стільки гармонійного

задоволення, що ні щира думка про відродження Русі, ні листування з друзями (їх у мене два-три чоловіки), ніщо не перевищує цього самозадоволення. Поки не закінчу розпочатий переклад, почувую себе нездатним до інших занять і задоволень» [5].

Цитований М. Коцюбинським уривок слів П. Куліша розкриває глибоку духовність і високу красу почуттів і діяльності письменника. І в цьому відчувається й глибока моральна глибока та духовна спрямованість життя й творчості самого Михайла Коцюбинського, який знайшов у П. Куліша визначальне у житті й творчості, яке підтримувало його в тяжкі роки.

Тож і констатуюча фраза з конкретизуючими деталями про смерть Пантелеймона Куліша 2 лютого 1897 р., 78-літнього старого, що багато пережив, багато попрацював і залишив улюбленому народові добру спадщину, завершується лірико-епохальними словами автора нарису опису похоронної процесії: «Дві пари волів цугом, у траурним попонах, тихо везли домовину, покриту, за козацьким звичаєм, червоною «китайкою». У домовину поклали смуцкову шапку, папери й олівці, а на домовину вінок із вічнозеленого барвінку» [6]. Перечитуючи цей траурний опис похорону, щем душі бере тебе, коли уявляєш цю картину похоронної процесії. І кращим пам'ятником цьому видатному письменникові, стверджує, завершуючи статтю М. Коцюбинський, було б доступне для народу видання його творів.

На жаль, М. Коцюбинський до 1898 р. не проживав разом із своєю сім'єю. Але, як свідчать його листи із Житомира, він неодноразово писав: «Так і злетів би до Чернігова, аби вже бути разом і ніколи не розлучатись» [7]. І ось нарешті ця мрія здійснилася. Михайло Коцюбинський не лише зумів воз'єднатися з родиною і посісти посаду у губернській земській управі, а й зайнятися творчою та громадською роботою, пов'язаною з діями чорнігівських Громади та Просвіти. Це був один із яскравих періодів чернігівського суспільно-громадського життя, з яким була поєднана діяльність Михайла Коцюбинського та його дружини Віри Устимівни Дейші-Коцюбинської, а також Бориса Грінченка та його дружини Марії Грінченко-Загірної, Іллі Шрага, Володимира Самійленка, Михайла Чернявського, Софії та Олександра Русових, Олександра Тищинського та багатьох інших відомих культурних та громадських діячів Чернігова.

Одним із напрямів спільної громадської роботи М. Коцюбинського та Б. Грінченка було видання літературних збірників, зокрема «Хвиля за хвилею» (1900), «Дубове листя» (1903), «З потоку життя» (1905). Ця робота мала не лише літературне спрямування, бо в них

друкували твори українських письменників, а й соціально-виховне значення, бо кожен збірник демонстрував яскравий доробок українських письменників початку ХХ ст. і засвідчував своєрідний пошук авторів не лише в проблематиці, а й у художньо-образній системі засобів її розкриття, того нового, що з'явилося в українській літературі цього історичного часу.

Альманах «Дубове листя» (1903), який був задуманий М. Коцюбинським ще 1901 р., вийшов під упорядкуванням М. Чернявського, М. Коцюбинського, Б. Грінченка лише у 1903 р. у Києві у друкарні Петра Барського [8].

У порівнянні з іншими виданнями це було оригінальне, наповнене конкретними цільовими творами, що мали підзаголовок «Альманах на згадку про П.О. Куліша», а також вказівку про те, що в ньому розміщені ще чотири портрети письменника та малюнки його хати, процесу поховання та його могили. Усе це налаштовувало читача на відповідне сприйняття того тексту, який подавався в альманасі.

Слід зауважити, що М. Коцюбинський проводив значну роботу по відборі творів для збірника з різними авторами. Як свідчать десятки листів М. Коцюбинського, він звертався до багатьох українських письменників і ці прохання були проникнуті його глибокою повагою не лише до них, а й до П. Куліша, як знаного видатного українського письменника, який багато зробив для розвитку вітчизняної словесності та культури і заслуговував на звеличення його пам'яті. Так, у листі до І. Франка від 18 березня 1901 р. з Чернігова М. Коцюбинський розкриває мету свого прохання: «Минуло вже чотири роки, як помер П. Куліш, – і дедалі все видніше й видніше стає, яку велику вагу в нашому письменстві має це славне ім'я, а яку матиме своїми роботами, що тільки тепер виявляються на світ, – про те можна догадуватися. Могучий майстер української мови і творець українського правопису, благородний поет «Досвідок», перекладач Шекспірових і Байронових творів, а також Біблії, автор «Записок о Южной Руси», «Чорної Ради» і сили інших цінних праць – має право на нашу велику повагу і вдячність» [9].

І подача тут розлогої характеристики спадщини П. Куліша не випадкова, бо це був талановитий трудівник, відомий усій Україні. У той же час Михайло Коцюбинський виражав і глибоку повагу до свого колеги І. Франка, бо його підтримка ювілейного кулішівського альманаха, задуманого чернівчанами та західноукраїнськими діячами культури, виражала повагу не лише до Пантелеймона Олександровича, а й до всіх колег, які підтримали здійснення хорошої патріотичної справи. «Ви

своїм листом, – зауважував Василь Стефаник М. Коцюбинському, – зрадували, бо такі будемо мати в Кулішеві книжці і наші роботи видіти. До двох місяців Ви будете допевно мати в друці наші праці» [10].

М. Коцюбинський дуже цінував творчість цих західноукраїнських письменників, які проживали в той час за кордоном, а їх прекрасні україномовні твори могли бути опубліковані на території центральної України, тож укладач збірника хотів бачити їх у цьому важливому для всіх виданні: «Ніяк не можу погодитись з думкою, – стверджував М. Коцюбинський, – що у збірнику на честь Куліша не буде Вашої хоч би й маленької новелки! Терпеливо чекав я два місяці обіцяного оповідання та вже й третій місяць минув, а од Вас як нема нічого, так і нема. І ось пишу знову. Прошу й благаю: дозвольте нам бачити Вас дорогим гостем у нашому альманахові» [11]. Виправдовуючись, Василь Стефаник і Лесь Мартович 13 червня 1901 р. сповіщав М. Коцюбинського: «Давненько же я одержав лист від д. Чернявського, а Мартович від Вас, аби дати по новелі до альманаху в честь Куліша. Та я не міг післати нічого через свою слабкість, а Мартович через надмірну працю в адвокатській канцелярії. Ми не хочемо оправдовуватися перед Вами в сім спеціальнім випадку, бо се маріння, але не хотіли би сього, аби Ви погадали, що ми відтягнулися через непошану пам'яті Куліша. Своїми працями науковими і літературними він нас виховував і вчив, і для його пам'яті ми ховаємо в серці найбільшу пошану» [12].

Подібні дуже шановані й теплі звернення М. Коцюбинський надіслав Ользі Кобиланській, яка раділа, довідавшись, що чернігівчани задумали видати на честь славного письменника, який у ХІХ ст. був своєрідним літературним «полпредом» між Східною і Західною українськими громадами, спеціальний альманах. Подібні звернення від упорядника надійшли також Василеві Стефанику, твори якого дуже поважав М. Коцюбинський, Олесю Мартовичу, Наталі Кобринській та іншим оригінальним художникам слова.

Панас Мирний погодився з пропозицією М. Коцюбинського, щоб його нарис «Серед степів» почав своє проживання саме у збірникові, призначеному на вшанування незабутньої пам'яті Куліша. Слід пошанувати це значне ім'я і такого невсипущого трудівника у нашій справі. Помагай бі Вам на добре діло!» [13].

Протягом двох років редактори збірника «Дубове листя» Микола Чернявський, Михайло Коцюбинський та Борис Грінченко провели значну роботу з авторами окремих творів, які були включені до альманаху. Це різні за жанром прозові твори Панаса Мирного, Грицька Григоренка, Любові Яновської, Івана Франка, Наталі Кобринської, Михайла Коцюбинського, Миколи Чернявського, Бориса Грінченка,

Ольги Кобилянської, Олеса Маковея, Сергія Єфремова, а також поетичні – Лесі Українки, Володимира Самійленка, Миколи Вороного, Агатангела Кримського, Павла Грабовського та інших. Це все дуже поважні і знані українські письменники, які віддали своїми прекрасними творами велику шану Пантелеймону Кулішу, який заслужував на цю посмертну славу.

Збірникові «Дубове листя» передує дуже глибока вступна стаття Б. Грінченка, яка адресована читачеві і присвячена творчості Пантелеймона Куліша і виражає погляд представника літературного процесу уже початку ХХ століття на те, що зробив знаменитий митець, трудівник протягом майже всього ХІХ століття.

Після вступної підготовки читача до знайомства з П. Кулішем і осмисленням того, що він зробив для української літератури, укладачі подають ноти пісні Миколи Лисенка на слова П. Куліша «Удосвіта встав я», які емоційно готують читачів до подальшого сприйняття творів почитателів цього збірника.

У листі до М. Коцюбинського 7 (20) березня 1901 р. композитор сповіщав адресата: «З великою радістю прийняв я Вашу вістку про намічене видання альманаху, присвяченого пам'яті Куліша. На редакційну прозьбу подати який мій твір музичний до альманаху, я так радо обіцяюся дати Вам музику до співу на текст Кулішів «Удосвіта встав як темно ще на дворі ...». Як звільнюся від клопоту роковин Шевченкових, зараз спішу Вам й вишлю. З високим побажанням. М. Лисенко» [14].

Як бачимо, М. Коцюбинський зацікавлено проводив велику роботу, пов'язану з увіковіченням пам'яті чудового трудівника національної літератури, який залишив глибокий слід у житті українського народу й історії його культури. Співпраця укладача над змістом альманаху й підбором якісних творів різних письменників була означальна в діяльності М. Коцюбинського. М. Чернявський у своїх спогадах відзначив різницю подібної праці Б. Грінченка і М. Коцюбинського, зокрема «щодо розуміння і оцінки творів письменників, так, головним чином, щодо їх мови. Коцюбинського принаджувала в творах, так би мовити, їх екзотичність, часом штучність, взагалі те, що здавалось йому новим і оригінальним. Грінченкові більше подобалися твори вільні від штучності, він любив писання реальне, правильне й доступне широким масам» [15].

М. Коцюбинський був уже представником нового напрямку в українській літературі, який пов'язаний з досвідом опанування європейського стилю, що було помітним у його творах, проникнутим аристократизмом.

Так М. Коцюбинський своєю працею журналіста продемонстрував глибоку повагу до свого побратима-чернігівця П. Куліша і його щирої літературної діяльності й продемонстрував сам свої власні оцінки, що відзначалися багатогранністю й любов'ю до свого народу.

Література

1. Михайло Коцюбинський. Листи до дружини: Я так поріднився з тобою. Київ: Ярославів Вал, 2007. С. 137.
2. Там само.
3. Там само. С. 145.
4. Твори М. Коцюбинського. Т. V. [без міста]. Держвидав. 1929. С. 266.
5. Твори М. Коцюбинського. Т. V. Видання друге. Державне видавництво України, 1929. С. 267.
6. Там само.
7. Михайло Коцюбинський. Листи до дружини: Я так поріднився з тобою. К.: Ярославів Вал, 2007. С. 165.
8. Самойленко Г.В. Чернігівські альманахи «Дубове листя» та «З потоку життя» в творчій спадщині М. Коцюбинського. *М. Коцюбинський. Погляд з XXI століття*. Чернігів, 2014. С. 349–360.
9. Коцюбинський М. Твори у 6 томах. К.: Видання Академії АН УРСР, 1961, Т. 5. С. 309.
10. Листи до Михайла Коцюбинського. Т. 4, С. 152.
11. Коцюбинський М. Твори в 6 т. Т. 6. С. 312–313.
12. Листи до М. Коцюбинського. Т. 4. С. 154.
13. Листи до Михайла Коцюбинського: У 4 т. Ніжин, 2002. Т. 3. С. 350.
14. Листи до Михайла Коцюбинського. Т. 3. С. 228.
15. Чернявський М. Кедр Лівана. Спогади про Б. Грінченка. Херсон, 1920. С. 22.

References

1. *Mykhailo Kotsiubynskyyi. Lysty do druzhyny: Ya tak poridnyvsia z toboiu* [Mykhailo Kotsiubynskyyi. Letters to His Wife: I Have Become So Related to You]. (2007). Kyiv: Yaroslaviv Val Publ. P. 137. [in Ukrainian]
2. *Ibid.* [in Ukrainian]
3. *Ibid.* P. 145. [in Ukrainian]
4. Kotsiubynskyyi, M. (1929). *Tvory* [Works]. Vol. V. Derzhvydav Publ. P. 266. [in Ukrainian]
5. Kotsiubynskyyi, M. (1929). *Tvory* [Works]. Vol. V. Derzhvydav Publ. P. 267. [in Ukrainian]
6. *Ibid.* [in Ukrainian]
7. *Mykhailo. Lysty do druzhyny: Ya tak poridnyvsia z toboiu* [Mykhailo Kotsiubynskyyi. Letters to His Wife: I Have Become So Related to You]. (2007). Kyiv: Yaroslaviv Val Publ. P. 165. [in Ukrainian]
8. Samoilenko, H.V. (2014). *Chernihivski almanakhy «Dubove lystia» ta «Z potoku zhyttia» v tvorchii spadshchyni M. Kotsiubynskoho* [Chernihiv Almanacs

«Oak Leaves» and «From the Stream of Life» in the Creative Heritage of M. Kotsiubynskyi]. *M. Kotsiubynskyi. Pohliad z XXI stolittia - M. Kotsiubynsky. A View from the 21st Century*. Chernihiv. P. 349–360. [in Ukrainian]

9. Kotsiubynskyi, M. (1961). *Tvory u 6 tomakh* [Works in 6 volumes]. K.: Akademiia AN URSS Publ. Vol. 5. P. 309. [in Ukrainian]

10. *Lysty do Mykhaila Kotsiubynskoho* [Letters to Mykhailo Kotsiubynskyi]. Vol. 4, P. 152. [in Ukrainian]

11. Kotsiubynskyi, M. (1961). *Tvory u 6 tomakh* [Works in 6 volumes]. K.: Akademiia AN URSS Publ. Vol. 6. P. 312–313. [in Ukrainian]

12. *Lysty do Mykhaila Kotsiubynskoho* [Letters to Mykhailo Kotsiubynskyi]. Vol. 4, P. 154. [in Ukrainian]

13. *Lysty do Mykhaila Kotsiubynskoho* [Letters to Mykhailo Kotsiubynskyi]. Vol. 3. P. 350. [in Ukrainian]

14. *Lysty do Mykhaila Kotsiubynskoho* [Letters to Mykhailo Kotsiubynskyi]. Vol. 3. P. 228. [in Ukrainian]

15. Cherniavskyi, M. (1920). *Kedr Livana. Spohady pro B. Hrinchenka* [Cedar of Lebanon. Memories of B. Hrinchenko]. Kherson. P. 22. [in Ukrainian]

Samoilenko H. V.

Doctor of Philology, Professor of the Department of Ukrainian Language, Literature, Cultural Studies and Journalism of Nizhyn Mykola Gogol State University
g.vas.sam@gmail.com
orcid: 0000-0001-5017-6993

Mykhailo Kotsiubynskyi on the Commemoration of Panteleimon Kulish

The article on a specific literary material reveals the above-mentioned topic for the first time. The author of the study draws attention to Mykhailo Kotsiubynskyi's attitude to the figure of Panteleimon Kulish, as well as to his publication in connection with the anniversary of the writer's death in the Zhytomyr newspaper «Volyn», which has a methodological nature, because the writer treats the author of «Black Council» as an outstanding Ukrainian artist of the word, who «was distinguished by a strong and flexible mind, having a large and independent talent». The most important idea of this article is the statement of M. Kotsiubynskyi about the Ukrainianness of Panteleimon Kulish, which found its imprint in the writer's great creative output, that is, in his published works related to folk creativity and the glorification of the heroic struggle of the Ukrainian people with various enemies, as well as in the translation of the Bible into his native language.

In addition to the article published in the newspaper «Volyn», M. Kotsiubynskyi also prepared a collection of literary works by famous Ukrainian writers dedicated to Panteleimon Kulish. In the process of compiling it, Mykhailo Kotsiubynskyi pointed out the connections of many Ukrainian artists of the word with the work of the author of the «Black Council», the proximity of his views on the contemporary life of the people, the correspondence of their values to the ideal that Panteleimon Oleksandrovych adhered to. These two works by Mykhailo Kotsiubynskyi played a major role in perpetuating the memory of Panteleimon Kulish as an outstanding cultural figure throughout Eastern and Western Ukraine.

Keywords: *M. Kotsiubynsky, P. Kulish, prominent Ukrainian artist, Ukrainianness of creativity, perpetuation of memory, collection «Oak Leaves».*